

तत्र वाच्योत्प्रेक्षायामुदाहरणं दिङ्मात्रं यथा ।

“ऊरुः कुरङ्गकदृशश्चञ्चलचेलाञ्चलो भाति ।

सपताकः कनकमयो विजयस्तम्भः स्मरस्येव” ॥

अत्र विजयस्तम्भस्य बद्धवाचकत्वाज्जात्युत्प्रेक्षा ।

“ज्ञाने मौनं क्षमा शक्तौ त्यागे स्नाघाविपर्ययः ।

गुणा गुणानुबन्धित्वात्तस्य सप्रसवा इव” ॥

अत्र सप्रसवत्वं गुणः ।

“गङ्गाम्भसि सुरत्राण तव निःशाणनिःस्वनः ।

स्नातोवारिवधूवर्गगर्भपातनपातकी” ॥

अत्र स्नातीति क्रिया ।

“मुखमेणीदृशो भाति पूर्णचन्द्र इवापरः” ।

अत्र चन्द्र इत्येकव्यक्तिवाचित्वाद्द्रव्यशब्दः । एते भावाभिमाने च । अभावाभिमाने यथा ।

“कपोलफलकावस्थाः कष्टं भूत्वा तथाविधौ ।

अपश्यन्ताविवान्योन्यमीदृक्षां क्षामतां गतौ” ॥

अत्रापश्यन्ताविति क्रियाया अभावः । एवमन्यत् । निमित्तस्य गुणक्रियारूपत्वे यथा “गङ्गाम्भसीत्यादौ” स्नातीवेत्युत्प्रेक्षा निमित्तं पातकित्वं गुणः । “अपश्यन्ताविवेत्यादौ” क्षामतागमनरूपं निमित्तं क्रिया । एवमन्यत् । प्रतीयमानोत्प्रेक्षा यथा ।

“तन्वङ्ग्यास्तनयुग्मेन मुखं न प्रकटीकृतं ।

हाराय गुणिने स्थानं न दत्तमिति लज्जया” ॥